

PSIKANALİTİK BİR DENEME ŞİDDET: ÖTEKİ’NİN YIKIMI¹

Özge Soysal

*Diyalog, kendisinde, saldırganlıktan
bir vazgeçişini oluşturur gibidir.*

(J. Lacan, *Écrits* içinde,
L’agressivité en psychanalyse)

Otobüslerde ya da yolda sıklıkla karşılaştığımız bir olay, sıradan olmasıyla birlikte yeterince tedirgin edici bir noktayı ele vermesi bakımından oldukça düşündürücüdür: –Niye bakıyorsun?, –Sen niye bakıyorsun?, –Ben sen baktın diye baktım, –Ben de sen baktın diye baktım, –İyi, bir daha bakma o zaman!

Erkekler arasında buna benzer çekişmeler bizim için yeni değildir, aksine alışıldık durumlardır. Kadınların tümünü ele geçirmiş ilkel kabilenin babasının yerini almak için erkek kardeşler arasındaki kıyasıya rekabet, babaya duyulan hayranlık ve nefret, Freud tarafından 1913 yılında *Totem ve Tabu*’da betimlenir. Hiçbir engel tanımadan kabilenin

¹ Bu yazı *Doğu Batı Düşünce Dergisi*’nin “Şiddet” sayısında (sayı:43, Ocak 2007-08) yayınlanmıştır.

bütün kadınlarından sınırsızca zevklenen babanın, oğulları tarafından öldürülmesinin yarattığı suçluluk duygusuyla birlikte, öldürülen sırasının bir gün kendilerine gelebileceği korkusu bundan böyle öldürme yasağının ve enest yasağının inşasını sağlar. Bu yasağın dışında kalan Baba “en azından biri”, bir istisna olarak temsil edilerek sembolik düzendeki yerini alır. Oğullar arasındaki rekabet, artık tümünün de tabii olduğu sembolik yasağın çatısı altında birleşmeyle-kardeşlikle sonuçlanır. Bu, psikanalizin tek efsanesinin insanlığın başlangıcı olan söze, şey’in tasarımına, eyleyen olmaktan kültürün temsil düzeneğindeki konuşan-varlıklar olmaya geçişi anlatmasının bir biçimidir. Bizim burada altını çizmek istediğimiz noktaysa, rekabetin, mücadelenin ve kıskançlığın sembolik yasa tarafından kurulan özne açısından oynadıkları roldür.

Aynı şekilde Freud’un, Ödip Karmaşasının mirasçısı olan Üstbenin oluşumunda saldırganlık itkisine verdiği rol büyüktür. Anneye tek başına, aracısız sahip olmak adına baba otoritesine karşı duran çocuk, daha sonra bu itkilerin kaynağını aldığı ve yoğunlukla toplandığı imgesel *penien* organı yitirme kaygısından dolayı, bu saldırganlık itkisini kendisine yöneltir, annenin de işaret ettiği otoriteyi içselleştirir ve annenin arzusunun yöneldiği babayla özdeşleşir.² Hem kız hem de erkek çocuk için, anneye ayrılma olmaksızın tek vücut olarak kaynaşmadan elde edilebilecek varsayımsal mutlak doyum, baba yasağının müdahalesiyle çocuğun esinlendiği ama gerçeklikte ulaşamayacağı ve deneyimleyemeyeceği bir *ideal ben* olarak yazılır. Şimdi artık özdeşim kurduğu ebeveynleri ve daha genel anlamda diğerleri tarafından seilmeyi arzulayan çocuğun tâbi olduğu, bu sevgi ve nefret duygularını düzenleyen ve içinde bulunduğu sosyal grubun ideal olarak yansıttığı birtakım kurallar vardır. Çocuğun sevginin ya da nefretin içinde eriyip gitmesini önleyen ve hem kendisiyle hem de başkalarıyla olan ilişkilerinde aracı görevi gören bu *ben ideali* ona bilinçdışı arzusunu toplumda ifade edebilmesinin yüceltilmiş yollarını sunar. Bundan böyle çocuk, doyumunu gerçeklikte istediği zaman elde edemeyecek ama ruhsallığında tasarımı yapıp yeniden yaratmak durumunda olduğu nesnelere aracılığıyla –bunların en temel olanlarından biri de sözdür– ulaşmak durumunda kalacaktır. Artık söz konusu olan, aracısız olarak

² Okuyucu haklı olarak sadece erkek çocuğunun duyumsadığı kaygıyı örneklediğimizi eleştirebilir. Ama buradaki amacımız erkek ve kız çocuğunun ayrı ayrı ruhsal-cinsel gelişim süreçlerini incelemek, farklı zevk (*jouissance*) türlerine olan ilişkilerini ayrıntılandırmak değildir. Tam da bu yüzden, yani ruhsal gelişim süreçlerini kadınlara nazaran genelleyebiliyor olduğumuz için erkek çocuğunu örnek olarak gösterdik.

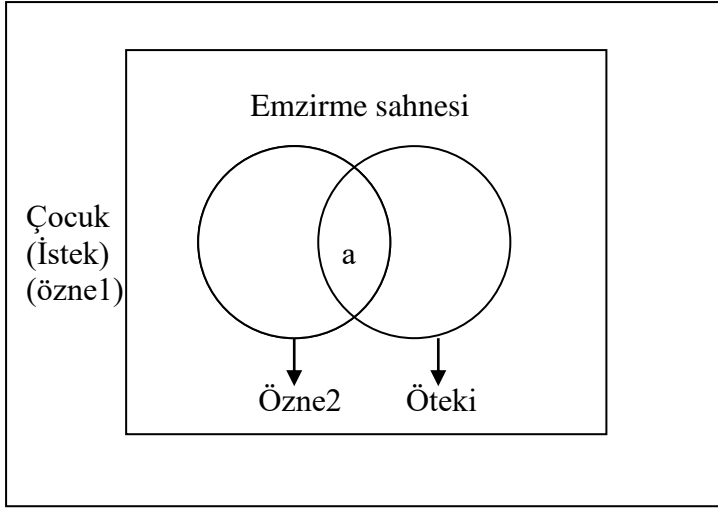
eylemektense söz aracılığıyla tasarımı yapıp ifade etmeyi ve bundan haz almayı öğrenmektir.

Yine aynı şekilde Freud'un terimleriyle ifade edersek, kendisinde kontrol edilemez ve yıkıcı olan ölüm itkisi, *ideal ben* ve *ben ideali* arasında açılan bu mesafe ve (zaten hiç kazanılmamış) mutlak doyumun kaybı sayesinde erotize olup, "delicesine" dışarı fırlatılmak yerine, tekrar kaynağını aldığı erojen ağızlara geri döner; kısacası yaşam itkisi, yani kayıp düzeneği tarafından sınırlandırılır. Yaşamın korunması için bu itkinin tamamen ve aracısız boşalmak isteyen ölüm itkisini kapsamaması oldukça önemlidir.

Gerek rekabet, gerek saldırganlık, gerekse ölüm itkisi öznenin kuruluşunda önemli rol oynayan, olmazsa olmaz unsurlardır. Zira, özneyi karşıtlığın ve çatışmanın olmadığı salt bir uyuma indirgemek bir yanılısamadan öte değildir. Ölüm itkisinin birliği bozduğu, ruhsal düzeneğin işleyişini dağılmaya sürüklediği anda, yaşam itkisi tekrar birleştirip toparlanmaktadır. Biri diğerinden ayrı düşünülemez. Bununla birlikte her bireyin kendi ruhsallığındaki karşıtlık ve çatışmalara karşı geliştirdiği farklı savunma düzenekleri, değişik başatma yöntemleri vardır. Burada önemli olan, öznenin tatmin arayışında öteki'den geçmek, hazza ulaşmak için öteki'nin bakışında ve tanıtışında onay bulmak, kısacası kendisini duyumsamak için öteki'nin dolayımını kabul etmek durumunda olmasıdır. Bununla birlikte salt öteki'nin, aynadaki benzerimizin hapsinde olmak ruhsal bir gerilim ve bir tıkanıklık sebebidir. Bunun için de kendimizi imgesel eşin ötesinde ve ona öncel olan simgesel düzenin Öteki'sine göre nasıl konumlandığımız önemlidir. Bu da toplumsal söylemde ikili ilişkilerin, çekişmelerin, çatışmaların ötesinde bu ilişkiye dışsal olan ama onu düzenleyen bir üçüncüye gönderimde bulunup bulunulmadığıyla doğrudan ilgilidir.

Bu noktada rekabet, öznenin ötekini tanımasının ve ondan başka olanın farkına varmasının bir yoludur. Zira rekabet dediğimiz şey, özdeşim süreçlerinden, özdeşim kurma da simgesel bir referanstan bağımsız değildir. Özne, öteki'nin bir niteliğine bilinçdışı olarak özdeşim kurmakta, kendi öznelliğinin süregelenliğini öteki'yi rakip olarak algıladığı ama aynı zamanda da onun başkalığını tanıdığı yerde kurmaktadır. Liberal söylemin kısıktığı ve gerek bireyler gerekse kurumlar arasında rekabet diye adlandırdığı şey, tanımını yaptığımız bu ruhsal süreçten oldukça uzaktır. Burada söz konusu olan, öznenin kendisini öteki'nin sahip olduğu doyum nesnesinden dışlanmış hissettiği, "istek" (*envie*) olarak adlandırabileceğimiz bir süreçtir.

J. Lacan, bunu örneklemek için Aziz Augustin'in *İtiraflar*'ındaki bir sahneye gönderme yapar. Söz konusu olan, aşağıdaki gibi şematize edebileceğimiz, emzirilen süt kardeşine artık memeden kesilmiş olan, henüz konuşmayan küçük çocuğun istençle bakması ve bunu izlerken kendisini bu doyum sahnesinden dışlanmış hissetmesidir. Elde edilince mutlak doyuma ulaştırdığı varsayılan nesne (a), çocuk ve anne arasında bulunan ve aslında ikisinden de ayrılmış olan arzu nesnesidir. Yeni doğmuş anne memesindeki bebek, önce memeyi salt kendisine ait olarak sanır, memeyle kaynaşmıştır, bu öznenin tenle, anneye kaynaştığı, henüz anneden ayrı olarak ruhsal bir bedeninin kurulmadığı aşamadır. Bir sonraki aşama gerçekliğin deneyimlenmesidir: Meme bu sefer bebekten kopmuştur, ona sahip olan annedir. Son aşamadaysa ruhsal yerini bulur: ne anneye ne de çocuğa aittir, ikisine de eksiklidir, birinci aşamadaki arkaik kaynaşmanın izini taşıdığı için de her ikisi için arzu dinamiğini harekete geçiren arzu nesnesidir.

Emzirme sahnesini izleyen çocuğun da bir zamanlar zevklendiği meme – nesne *a*– şimdi elinden alınmış, dahası başkasına sunulmuş ve o da bu zevkten mahrum bırakılmıştır. Burada sahnenin dışında kalan çocuk, onun isteğini kabartacak nesne ya da nesnelere elinde bulunduran öznenin, yani benzerinin imgesine hapsolmüştür. Böyle bir durumun da tek çıkış yolu dışlayıcı öteki'nin (özne2) yıkımı ya da dışlanan öznenin (özne1) kendi kendisinin iptalidir.

Oysaki, rekabet dediğimiz, bu imgesel tıkanıklığı aşmanın olanağını sunan, özneler arasında “barışçıl” bir aracı olan simgesel Öteki’nin arzu dinamiğinden bağımsız değildir. İstek durumunda, yani yalnızca öteki’nin imgesel hapsinde olduğumuz durumda, öteki potansiyel tehlikeli olarak algılanmakta ve dolayısıyla öznenin varlığını tehdit etmektedir. Kendisinin zevkini belirten işaret diğesinde bulunmasına karşılık özne, kendi öznelliğini yitirmemek adına şiddete, yani benzerini yok etmeye itilmektedir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, bu arzu nesnesinin başından beri sahip olduğumuz fakat sonradan yoksun bırakıldığımız bir nesne olmadığıdır; aksine bu, doğduğumuz ilk günden bu yana kaybettiğimiz nesnedir; zira kültürün içindeki konuşan varlıklar olarak deneyimlememiz mümkün olmadığı için hiçbirimizde mutlak doyumun tasarımı bulunmamaktadır, bilinçdışında eksiklik olmadan zevklendiğimiz tasarımının yerinde bir delik-boşluk vardır. Dışarıda doyum arayan, bedensel kaynaktan hareketlenen itki her seferinde, bu dinamiğin devamı için doyum nesnesini kaçırmaya yazgılanmıştır. Bununla birlikte, günümüzün tüketim söylemi özneyi yaratıcılığa iten bu yapısal eksikliği ve boşluğu yadsımakta, “ya vardır ya yoktur” sloganıyla buna gerçeklikte sahip olunabilmiş yanılısamasını yaratıp, olamayanları da yoksun bırakılmış durumuna itmektedir. Öznedeki gerginliği tırmandıran da budur: Bu acı ve zevkle karışık gerginliği daha fazla taşıyamayan özne, ölümcül zevk arayışıyla birebir giden ölüm itkisini “delicesine” dışarı fırlatmaktadır.

Okullarda gördüğümüz şiddet olayları, çocukların birbirlerine giderek daha da acımasızca davranmaları, öğretmeninden azar işittiği ya da arkadaşından dayak yediği için varlığının parçalandığını hisseden ve ertesi gün elinde silahla okula gelen çocuklar, ergenler arasında bir göz göze gelmeyle başlayan ve sonrasında “ne bakıyorsun be”den çıkan tartışmaların döner bıçaklı kavga sahnelerine dönüşmesi, sevgililer gününün ertesinde gazetelerin üçüncü sayfasında okumakta gecikmediğimiz, tek taş hediye etmediği için bir kadının eşini öldürdüğü haberleri öznenin yaşadığı gerilime hiçbir ruhsal çıkış yolu bulamadığımız, başkalarıyla olan ilişkilerinde ona aracılık yapacak hiçbir simgesel düzeneğin bulunmadığının birkaç örneğidir..

İster çiftler arasında, isterse çocuklar, ergenler, yetişkinler arasında olsun, şiddetin ortaya çıktığı yer sözün etkisinin, geçerliliğinin olmadığı yerdir. Kelimelerin işe yaramadığı, sınırları belirlemediği yerde, doğrudan eyleme geçiş kendisini gösterir. Günümüzde şiddetin sosyal ilişkilerin sıradan bir biçimi haline gelmesinde tabii ki içinde bulunduğumuz ve süregelen olarak etkilerine maruz kaldığımız toplumsal

söylemin payı büyüktür.³ Yukarıda bahsettiğimiz ve günümüzde stres yönetimi, çatışma yönetimi gibi tekniklerle sınırlanmaya çalıştığımız rekabet, saldırganlık ve ölüm itkisi gibi “olumsuz” olarak nitelendirdiğimiz öznel unsurlara toplumsal alanda ılımlı bir çıkış yolu bulmak mümkün gözükmemektedir. Bunun önemli nedenlerinden biri, nesnenin gerçeklikteki mevcudiyetine olan sıkı bağımlılığımızdır. Dolayısıyla da yaşadığımız gerilim ve çatışmalara bulabileceğimiz tek çıkış yolu bir tüketim nesnesinden diğerine kaydığımız ya da tam tersi bu nesnelere birisine saplanıp kaldığımız yoldur.

Kişiselliğimizi, öznel arzumuzu uzun uğraşlar, emek ve sabır gerektiren çalışmalarla toplumsal alanda ifade etmeye çalışmak liberal söylem tarafından “beyhude” olarak nitelendirilmekte, zira tüketim nesneleriyle gelen cevap ruhsal arayışı incelemekte, dahası susturmaktadır. Sevilmenin ve iyi bir ilişkinin göstergesi ya da karşılığı olarak sunulan tek taş elde edilemediği zaman bir kadını eşini öldürmeye kadar götürebilmektedir. Onda olmayan bir oyuncuğa ya da kıyafete istekle bakan çocuk kendisini doyum nesnesi olarak sunulan nesneden yoksun hissettiği anda, hazı ertelemek ya da başka bir yoldan hazza ulaşmak gibi ruhsal süreçlerden geçmek yerine, çareyi içinde kendi öznelliğinin ve ötekinin de yittiği eyleme geçişte bulmaktadır. Sözcüklerin ağırlığının olmadığı ve dinleyen tarafından hesaba katılıp tanınmadığı yerde özne yok olmakta ya da yok etmektedir. Yazımızın en başında verdiğimiz otobüs örneği de öteki'nin varlığının doruk noktasına ulaştığı bakışının nasıl da tehditkâr algılandığının, bu ikili bakış esnasında bakan ve bakılanın nasıl da birbirine karışıp öznelliğini yitirdiğinin ve birbirleri için potansiyel bir tehlikeye dönüştüğünün bir göstergesidir. İnsanların kendilerini güvende hissetmek adına demir parmaklıklar ya da bunun modern hali olan güvenli siteler ardına gizlenmesi de sıklıkla karşılaştığımız bir olgudur.

Bizim gerçeklikle olan bağımızı düzenleyen şey, çeşitli biçimlerde hayal kırıklığına uğruyor olmamızdır. Bu, öznel ve toplumsal alanda her şeyin mümkün olamayacağı, ruhsallığımızda sürekli eksikliğini hissedeceğimiz bir şeyler olacağı anlamına gelir. Beklediğimiz yanıtların anında gelmediği, yapmayı istediğimiz şeylerin ertelenmek zorunda kaldığı, hiç hesapta olmayan başka şeylerin çıktığı, planlarımızın bozulduğu gibi rahatımızı bozan bir dizi unsurla karşılaşırız. Tam da bu rahatsızlığın kendisi, yani arzu edilenle elde edilenin tatmin bakımından

³ Ayrıntı için farklı söylem çeşitlerini incelediğimiz yazıya bakılabilir: “Günümüz Psikopatolojilerine Günümüz Söylemi Bağlamında Lacancı Bir Bakış”, *Psikanaliz Yazıları*, İlkbahar 2006, no. 12, Bağlam Yayınları, s. 87-96.

hiçbir zaman uyuşmaması, özneliğin ve bastırmaya, sabretmeye, ertelemeye, yüceltmeye dayanan bir sosyal bağın garantisidir. Böylesi simgesel bir düzenlemede yaşadığımız hayal kırıklıklarına bulabileceğimiz çıkış noktalarıysa salt bireysel seçim ve kararlara indirgenmeyecek ama özneler arası bir bağ ve ideal tarafından desteklenecektir.

Günümüz modern toplumunda ise teknolojinin ve bilimin katettiği ilerleme ve sundukları oldukça gelişmiş nesnelere sayesinde hayal kırıklığını silmek mümkündür. Tüketim söylemi tüm bu nesnelere her yaştan, her konumdan, her cinsiyetten bireyin serbest kullanımına sunmakta, doyum nesnesine ulaşmada ise her türlü kolaylığı sağlamaktadır. Bir yandan da bilim öylesine hızlı ilerlemektedir ki, “tamam şimdi oldu” dediğimiz saniyenin ertesinde daha ileri, daha güzel, daha birçok artıları olan başka bir nesne üretilmekte ve yaşadığımız hayal kırıklığına çözüm olarak da yeni çıkarılmakta gösterilmektedir. Dahası “ya vardır ya yoktur, yoksa sizde hâlâ yok mu, yoksa diğerleri karşınızda zevklenirken siz hâlâ bu zevkten mahrum mu kalıyorsunuz?!” gibi sloganlarla da özne kışkırtılmaktadır. Bastırdığı, ertelemeye çalıştığı ve içsel çatışmalarını kendi içsel süreçleriyle idare etmeye çalıştığı anda kabuk tutmaya yüz tutmuş yaraları tekrar kanatılmakta ve çözüm de her zaman olduğu gibi beraberinde gelmektedir: Stres yönetimi kursları, çatışma nasıl yönetilir seminerleri, maksimum başarıya, performansa, doyuma nasıl ulaşılır koçları, birey nasıl yönlendirilir, eksikliği nasıl giderilir terapileri, ölümsüz güzelliğe ulaşma merkezleri vb.

Herkesin anında her şeye ulaşabildiği, bunun için yalnızca istemesinin yeterli olduğu, dolayısıyla da arzusunun sahip olunması gereken salt bir ihtiyaç nesnesine dönüştüğü böylesi bir sosyal düzenlemede, anında cevap alamamaya ya da aldığı cevapla vaat edilen tatmini bulamamanın hayal kırıklığına tahammül edemeyen bireyler ani patlamalar ve kendileri ya da diğerleri üzerinde ölümcül boşalımalar yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda, artık her şeyin performansla değerlendirildiği bir toplumda, birey sürekli olarak benzerleri tarafından onaylanma ihtiyacı duymakta, onaylanmadığını hissettiği anda da ötekinin yıkımını istemektedir; zira varlığını yalnızca aynada onu iten ya da emen benzerinin onayı üzerine kurmakta, bunun içinde yittiği kısılcıktan çıkabilmek içinse simgesel hiçbir referans noktası bulamamaktadır. Üstelik ölüm itkisi yaşam itkisi tarafından dizginlenmek yerine daha da kışkırtılmaktadır. Bunun en yakın örneği üç kez sınava girmesine rağmen polis olamayan 22 yaşındaki bir gencin polis arkadaşını öldürüp yaktığı haberidir (2 Eylül 2007-Hürriyet). Onun sahip olmak istediği zevk nesnesini –silah, kimlik, arkadaşını

öldürmeden önce silahını ve kimliğini istemiş, o da vermeyince böylesi bir vahşet vuku bulmuştur– elinde bulunduran karşısında sınava kazanacak kadar başarılı, performans sahibi vb. olamayan özne kelimenin tam anlamıyla dayanılmaz bir yoksunluk, doldurulamaz bir boşluk deneyimlemiş ve bunun sonucunda da aynada onu iten benzerini yok etmiştir. Buradaki ana sorunsal yukarıda da belirttiğimiz gibi yaygın toplumsal söylemin herkesin onu tatmin edecek nesneye gerçeklikte sahip olabileceğini ısrarla yinelemesi, olamayımı da kendi yetersizlik, güçsüzlük semptomlarıyla başbaşa bırakmasıdır. Böylelikle de insan varlığının yapısal bir niteliği tamamıyla bireysel bir yoksunluğa dönüşmekte, bunun da kaçınılmaz olarak kişisel ve toplumsal düzeyde şiddetli yansımaları olmaktadır.

Bunun çok temel bir nedeni de bireyin etkin olarak sorguladığı yaşam, ölüm, cinsellik, cinsiyet gibi temel konuların neden, nasıl ve n(e) içinlerini düzenleyen din, mitoloji, gelenekler gibi büyük ve küçük söylemlerin post-modernizmle birlikte bitişinin ilân edilmesiyle otoritenin toplumsal ve bireysel alandaki yerinin radikal olarak sarsılmasıdır. Aşkınlık görüşünü, aşkın otoriteyi reddeden modern söylem, reddettiğinin yerine başka bir ideal, başka bir otorite inşa etmiştir, bu da artık insanların nasıl daha iyi, mutlu, genç, sağlıklı, kaliteli vs. yaşayabileceğini belirleyen bilimsel otoritedir. Hiçbir aşkınlığa göndermede bulunamayan bireyler şimdiki ve anı yaşamanın dayanılmaz hafifliğinde şimdinin içine hapsedilmekte, artık önelerine ideal olarak anı “doyasıya” yaşamak sunulmaktadır. Yine yakın bir haber, Bursa’da sokakta yürüyen 29 yaşındaki bir erkeğin bir otomobilden rasgele açılan ateş sonucu öldüğü haberi (2 Eylül 2007), insanların anın karamsarlığı içine hapsedilip, önelerine hiçbir ideal, beklenti, proje yansıtamamalarının nasıl da insanlıktan uzak bir sonuç verdiğinin göstergesidir; zira insanlık dediğimiz şeyin koşulu, diğerlerini ne itip yok ederek ne de içlerinde yiterek, onlarla yeterli ve gerekli mesafeyi alabilmekten geçmektedir.⁴

Simgesel düzenleyicilerin zemininin kaydırılması da elbette öznel alanda yansımaları bulmuş ve bu yazıda açıklamaya çalıştığımız patolojik bir davranış, daha doğrusu davranışlar biçimine yol açmıştır. Bununla birlikte, neyin iyi neyin kötü olduğuna gerekli referanslardan yoksun olduğumuz için bir türlü karar veremediğimiz günümüzde, otoriteye her zaman olduğundan daha da fazla çağrı yapılmaktadır. Bu Charles Melman’ın isimlendirdiği gibi “iradi faşizmin” belirmesidir. Bu,

⁴ Ayrıntı için özel olarak insanlar arasındaki mesafe sorunsalını, genel olarak da sosyal bağları incelediğimiz yazıya bakılabilir: “Uygarıktan Geriye Ne Kaldı?”, YKY Cogito, *Freud ve Kültür*, sayı 49, Kış 2006.

herhangi bir lider ya da doktrin tarafından dayatılan bir faşizm değil ama kaygıyı, içinde bulunulan değerler karmaşasını yatıştırarak bir otorite isteğidir. Öznenin konuşan, arzulayan özne olarak kurulması için yapıcı olan fakat yaygın söylem tarafından salt yasak ve engelleyici olarak algılandığı için başarısızca bastırılmış otoritenin gerek bireysel gerekse kolektif düzeyde şiddet dolu geri dönüşünü izlemekte ne yazık ki gecikmiyoruz.

Öteki'nin yıkımı olarak tanımladığımız şiddet, bambaşka bir yapıya bürünen, değişen sosyal söylemde öznenin içinde bulunduğu gerginliği, ıstırapı ya da yoksunluğu ifade edişinin biçimlerinden yalnızca birisidir. Gerek aile içinde gerekse farklı topluluklar, görüşler, bireyler, kurumlar, ülkeler arasında olsun şiddet sözün bittiği, dinlenilmediği ve simgesel bir ağırlığının, sınırlayıcılığının tanınmadığı, kabul edilmediği ve/ya da üstlenilmediği yerde, yetkiyi salt ölüm itkisinin ele aldığı yerde belirir. Burada ayrıntılarına değinmeyeceğimiz öteki'nin kayboluşu olan melankolik içe çekilme ya da arzunun dışında yalnızca ihtiyaç ve davranış düzeneğinde yaşama, hiçbir proje ya da beklenti içinde olmama durumu da öznel ifadenin sıklıkla karşılaştığımız yansımalarıdır.

Ve kısaca huzurlarımızda değişen modern toplumun sözle, konuşmayla dağılabilen semptomlarından yoğun eyleme geçişlere gerileyen post-modern patolojileri...

KAYNAKÇA

- Freud, S. (1913), *Totem ve Tabu*, Sosyal Yayınları, 1993.
- Freud, S. (1920), Haz İlkesinin Ötesinde, İn *Metapsikoloji*, İdea yay.
- Freud, S. (1930), *Uygurluğun huzursuzluğu*, İstanbul, Metis yayınları, 1999.
- Lacan, J. L'agressivité en psychanalyse, İn *Écrits I*, Paris, Le Seuil, 1999.
- Lesourd, S. *Comment taire le sujet? Des discours aux parlottes libérales*, Ramonville Saint-Agne, érès "humus", 2006.
- Melman, C. *L'Homme sans gravite: Jouir a tout prix*, Paris, Folio essais, 2005.
- Nasio, J. D. *Psikanalizin Yedi Temel Kavramı*, Ankara, İmge Kitabevi, 2006.
- Nasio, J. D. *Jacques Lacan'ın Kuramı Üstüne Beş Ders*, Ankara, İmge Kitabevi, 2007.
- Kahraman, H. B. *Postmodernite ve modernite arasında Türkiye: 1980 Sonrası Zihinsel, Toplumsal, Siyasal Dönüşüm*, İstanbul, Agora kitaplığı, 2007.

Özge Soysal